

СТАНОВИЩЕ

**от проф. д.п.н. Дора Левтерова-Гаджалова,
ПУ „Паисий Хилендарски“**

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по: област на висше образование 1. Педагогически науки,
професионално направление 1.2. Педагогика – Специална педагогика,
докторска програма Специална педагогика

Автор: Анна Цацарели

Тема: Характеристика на нагласите у учителите към децата със специални образователни потребности в условията на приобщаващото образование

Научен ръководител: проф. д-р Катерина Караджова, СУ „Св. Климент Охридски“.

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № № РД-38-760 от 18.12.2025 г. на ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ (СУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Характеристика на нагласите у учителите към децата със специални образователни потребности в условията на приобщаващото образование“, разработен от Анна Панайотис Цацарели, редовен докторант по професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика) с обучение на английски език, с научен ръководител проф. д-р Катерина Каролова Караджова, за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

Докторантката е приложила 4 броя статии по темата на дисертационния труд, като статиите са публикувани на конференции на Факултета по науки за образованието и изкуствата към СУ „Св. Кл. Охридски“.

2. Актуалност на тематиката

Тематиката на дисертационния труд се характеризира с актуалност и значимост за реализиране на процесите на приобщаващото образование. Познаването на характеристиката на нагласите у учителите към децата със специални образователни потребности се явява важен предиктор за приобщаващото образование.

3. Познаване на проблема

Докторантката Анна Цацарели познава проблематиката, разработвана в дисертационния труд. Внася значими интеракции на фактори, които влияят на нагласите на учителите към децата със специални образователни потребности в условията на приобщаващото образование.

4. Методика на изследването

Методиката на изследване се базира на въпросника „Attitudes towards Inclusive Education for All“ (IEFA-EN Questionnaire) на Stephan Kielblock, с три секции и качествено изследователско интервю.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд се характеризира с нетрадиционна архитектура и е композиран в три части.

В първата част са представени три глави теоретичен анализ по проблематиката на дисертационния труд. Докторантката борави коректно с термини и понятия, внася ясна концептуализация на мащабното пространство на увреждания и специални потребности през призмата на анализ на нормативни актове на световно ниво като СЗО, Организацията на хората с увреждания, Декларацията от Саламанка. Специално е представен Доклада на комисията Warnock в описателен аспект, без да се интерпретира. Направен е синтезиран исторически наративен анализ на специалното и приобщаващото образование. Класификацията на групите специални образователни потребности е изведена с важни аспекти на социално приемане от страна на учителите на всяка отделна група. Разгледани са различни модели на приобщаващото образование като модел на пълно приобщаване, модел на участие в същия клас (с фокус върху присъствието на едно и също място), модел, фокусиран върху индивидуалните потребности, модел на ограниченото приобщаване по избор. Обърнато е внимание на видовете и принципите на приобщаване. Отбелязани са фактори, условия за ефективността на приобщаващото образование.

На фокус е поставена проблематиката за овластяване на учителите да приемат многообразието в процеса на осъществяване на приобщаващото образование. В този контекст, в дисертационния труд се разглеждат нагласите на учителите към ефективността на прилагане на приобщаващи политики, иновативни методи на преподаване и сътрудничество с родители. Разгледани са иновативни методи на обучение, които подпомагат приобщаващите проце-

си в образованието, както и ролята на неформалните учебни среди като практика за участие на ученици със специални образователни потребности в учебния процес. Важен акцент се поставя на управлението на приобщаващата класна стая.

Втората част е посветена на Изследването и включва Дизайн на изследването и анализ на получените резултати. Целта на емпиричното изследване е двустепенно представена. Хипотезите са четири и са формулирани като въпроси. Направено е представяне на участниците в изследването. Представени са отделни 7 хипотези, отново формулирани като въпроси и участниците в изследването за качествено изследване. Отбелязани са етични въпроси на изследването. Получените резултати са представени чрез описателен статистически анализ и на χ^2 (хи-квадрат) тестове за независимост с използване на статистически обработка чрез SPSS 24 и EXCEL. Получените данни са представени с описателна интерпретация и чрез таблици и диаграми, като всеки получен резултат е интерпретиран в светлината на поставените цели и хипотези.

Третата част представя Заключение и препоръки към бъдещи изследвания.

6. Преценка на публикациите и на личния принос на докторанта

Представените четири публикации са по темата на дисертационния труд като две от статиите представят теоретични обзори за нагласите на учителите към приобщаването на децата със специални образователни потребности, а в другите две публикации са представени резултати от проведените емпирични изследвания.

Приносите на дисертационния труд са очертани в автореферата като:

1. Положителни нагласи на учителите: Резултатите потвърждават, че учителите по принцип имат положително отношение към включването на ученици със специални образователни потребности (СОП), особено по отношение на насърчаването на социални умения и приемането както от страна на ученици със СОП, така и от техните връстници без СОП.

2. Предизвикателства при прилагането: Проучването установява редица пречки пред успешното приобщаване, като неподходяща инфраструктура, недостатъчна подготовка и липса на специализирана подкрепа – констатации, които съвпадат с изводите от предишни международни изследвания.

3. Потребности на учителите: Изследването подчертава необходимостта от допълнително обучение на учителите, по-добро разпределение на времето и подкрепа от образователни и консултативни центрове с цел по-ефективно прилагане на приобщаващи практики.

4. Разбиране на диференцираното обучение: Предоставя доказателства за готовността и способността на учителите да прилагат диференцирано обучение, макар че възрастта и професионалният опит оказват значително влияние върху ефективността при прилагането на тези стратегии.

Приемам първите три приноса и не приемам четвъртия принос поради липса на достатъчно доказателствен материал в дисертационния труд.

Интересен паралел към приносите е направен с други защитени дисертации в катедрата като са отбелязани прилики по отношение на теоретичните интерпретации и съществени разлики по отношение на експерименталното изследване и експерименталните интерпретации относно проучването на ролята на учителите за приобщаването на децата с увреждане в общата образователна среда, различни образователни програми и сценарии като възможност за подобряване на общата и допълнителната подкрепа при учениците със специални образователни потребности.

7. Автореферат

Авторефератът отразява основните резултати постигнати в дисертацията.

8. Критични забележки и препоръки

Дисертационният труд определено би спечелил, ако докторантката Цацарели в отделно обособената част в първа глава „Български изследвания върху приобщаващото образование: водещи учени и ключови приноси“ представи по-цялостен анализ на постиженията на действително водещи учени и ключовите им приноси в областта на приобщаващото образование в България, а не представя само автори от четири статии.

Има публикувани поне пет учебника от водещите университети в страната по проблематиката на приобщаващото образование. Учебниците включват много авторски концепции, добри приобщаващи практики, добри приобщаващи политики и добри приобщаващи образователни модели, които са представени от учени академичната общност, които работят и са допринесли за разбирането и реализирането на процеса на приобщаващото образование и за нагласите на учителите за приобщаващи практики и политики. В този контекст, към докторантката поставям въпрос: „Кои са основните университетски учебници и водещите учени от България с принос за развитието на приобщаващото образование?“

9. Лични впечатления

Не познавам докторанта Анна Цацарели и нямам лични впечатления.

Заклучение

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и **отговарят на** изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантката Анна Цацарели **притежава** теоретични знания и професионални умения по научна специалност Специална педагогика, като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

С оглед гореизложеното убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на Анна Цацарели по: област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика – Специална педагогика, докторска програма Специална педагогика.

30.01. 2026 г.

Рецензент: .....
(проф.д.п.н. Дора Левтерова-Гаджалова)